

**Folklor mətnlərində köməkçi nitq hissələrinin kommunikativ aspektləri
(Naxçıvan materialları əsasında)**

Zülfiyyə İsmayıl

AMEA Naxçıvan Bölməsi
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
E-mail: ismayilzulfiyye@yahoo.com

Annotasiya. Məqalədə folklor mətnlərində köməkçi nitq hissələrinin kommunikativ aspektləri tədqiqata cəlb olunur. Belə ki, folklor mətnlərində kommunikasiya köməkçi nitq hissələrinin ən vacib vəzifələrindən biridir, qrammatik üzvlənmə zəminində meydana gəlir, istər mikro, istərsə də makromətnlərdə semantik əlaqə yaratma funksiyasını yerinə yetirir. Folklor mətnləri də əsas nitq hissələri ilə köməkçi nitq hissələrinin məntiqi məcmusudur və öz aralarında bir-birinə uyğun gəlməyən və məntiqi baxımdan bir-birini tamamlayan bu sintaktik vahidləri fərqləndirmək zərurəti meydana çıxarkən onların kommunikativlik funksiyası mütləq nəzərə alınmalıdır.

Açar sözlər: Azərbaycan dili, Naxçıvan, köməkçi nitq hissələri, folklor, kommunikativ.

Məqalə tarixçəsi: göndərilib – 22.05.2025; qəbul edilib – 11.06.2025

**Communicative aspects of auxiliary parts of speech in folklore texts
(Based on Nakhchivan materials)**

Zulfiyya Ismayil

Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor,
Nakhchivan Branch of ANAS
E-mail: ismayilzulfiyye@yahoo.com

Abstract. The article deals with the communicative aspects of auxiliary parts of speech in folklore texts. Thus, communication in folklore texts is one of the most important tasks of auxiliary parts of speech, occurs on the basis of grammatical articulation, performs the function of creating semantic connections in both micro and macrottexts. Folklore texts are also a logical set of main and auxiliary parts of speech, and when the need arises to distinguish these syntactic units that are incompatible with each other and logically complement each other, their communicative function must be taken into account.

Keywords: Azerbaijani language, Nakhchivan, auxiliary parts of speech, folklore, communicative.

Article history: received – 22.05.2025; accepted – 11.06.2025

Giriş / Introduction

Kommunikasiya şifahi nitqin və dilin əsas vəzifələrindən biridir. “Nitqin əsas vəzifəsi kommunikasiya, dilin əsas vəzifəsi dərk etmə vəzifəsi olmaqdır. Lakin bu o demək deyil ki,

nitqdə dərk etmə cəhətləri yoxdur. Burada birinci planda kommunikativ, ikinci plana dərk etmə vəzifəsi olmaq vəzifəsi keçir” [4, s. 93].

Öksər tədqiqatçılar nitqin vəzifəsini kommunikativ təfəkkürlə, dilin vəzifəsini idraki təfəkkürlə əlaqələndirirlər. Qeyd edirlər ki, nitq prosesində və dil sistemində bu vəzifələr ekspressiv vəzifə ilə qovuşur. “Praqa dilçilik dərnişinin əsasnaməsində həm dilin, həm də nitqin vəzifələrindən geniş danışılır və burada da qeyd edilir ki, nitqin də kommunikativ vəzifəsi vardır” [11, s.129].

Deməli, ayrılıqda avtosemantik mənası olmayan, müstəqil cümlə üzvü funksiyasında çıxış edə bilməyən, cümlədə əsas sözlər arasında müəyyən sintaktik-semantik əlaqə yaratmağa xidmət edən, onlar arasındakı müvafiq sintaktik əlaqəni əks etdirən qoşmalar, ədatlar, bağlayıcılar folklor mətnlərində kommunikativliyi yerinə yetirən və aydınlaşdırən ən mühüm vasitələrdəndir. Məsələn, folklor mətnlərində feili birləşmələrin asılı tərəfə görə bütün qruplarından müəyyən qədər istifadə edilmişdir. Dilimizdə asılı tərəfi qoşmalı sözlərdən və birləşmələrdən ibarət olanlar da feili birləşmələr qrupundan biri hesab edilir və belə birləşmələr təhlilə cəlb etdiyimiz folklor örnəklərinin dilində saysız-hesabsızdır. Məs: *üzük qaşığı kimi araya almaq, at kimi qaçmaq, quş kimi yetirmək, dincini almaq üçün oturmaq, gül qönçəsi kimi açılan, pələng kimi dırmanmaq və s.*; *Qırx qarabaş bu gözəli üzük qaşığı kimi araya alıb, pərvanə tək başına dolanırlar* [7, s. 367]; *O, döyüşdən çıxıb at kimi qaçmaq istədi* [7, s. 112]; *Qarabağdan çıxanda qanrılıb elinə sarı baxmaq istədi* [7, s. 365] və s.

Nümunələrdən də göründüyü kimi, qoşma ilə onun qoşulduğu söz birləşmələrinin asılı tərəfini, feili sifət, feili bağlama və məsdər təşkil edir. Bu cümlələrin birincisində iki müqayisədən istifadə edilmişdir: *üzük qaşığı kimi araya almaq; pərvanə tək başına dolanmaq*. Asılı tərəfdəki qoşmaları bir-biri ilə əvəz etsək, birləşmənin tərkibindəki semantikaya heç bir xələl gələ bilməz və subyektiv qavramaya əsaslanaraq yuxarıdakı birləşmələri də sintaktik bütöv şəklinə salsaq, *kimi* qoşmasının kommunikativ cəhətlərini asanlıqla müəyyənləşdirə bilərik.

Folklor mətnlərində qoşmaların iştirakı ilə yaranan feili birləşmələrlə eyni sözlərin qoşmasız birləşməsində məna fərqi olur. Məsələn, “Valeh və Zərnigar” dastanında həm “... *Atını Kürə dördəmlədi*”, həm də “*Atını Kürə tərəf*

dördəmlədi” [7, s. 367] cümlələrindən [qoşmalı və qoşmasız] istifadə edilmişdir. Qoşmasız işlənən cümlədə də, qoşmalı işlənən cümlədə də “*Kürə*” sözü yönlük haldadır. Hər iki cümlədə yönəlmə, istiqamət, tərəf çaları mövcuddur. Lakin cümlələrdə məna fərqləri açıq-aydın seçilir. Birinci cümlədə sanki belə təəssürat yaranır ki, atı sürən şəxs Kürü keçmək üçün onu çaya vurur. İkinci cümlədə ifadə edilən fikir belədir ki, atın çaya çatmasına bir qədər var və hələlik at Kürə tərəf yönəldilib. Deməli, hər hansı bir mətnə qoşmalı feili birləşmələr kommunikativ funksiyalı olduqca əhəmiyyətli bir formada yerinə yetirmək gücünə malikdir və qeyd etməyi lazım bilir ki, istər feili birləşmələr, istərsə də bütövlükdə söz birləşmələri mətndən kənar kommunikativ funksiyalı yerinə yetirə bilməz. Sözsüz ki, kommunikativ funksiyalı mətnlər, cümlələr, sintaktik bütövlər vasitəsilə həyata keçilir. “Cümlənin kommunikativ funksiyası qrammatik üzvlənmə zəminində aktual üzvlənməsinin də formalaşmasına səbəb olur” [11, s. 520]. İstər mikro, istərsə də makromətnlər sözlərdən və söz birləşmələrindən təşkil olunur. Mətn strukturunun təşkilədiçi mərkəzində digər qrammatik vasitələr kimi qoşmaların, bağlayıcıların, ədatların da üzərinə mühüm vəzifələr düşür. Çünki köməkçi nitq hissələrinin mətn mühitindəki sözləri, söz birləşmələrini, cümlələri bir-birinə zəncirvari bağlamaq, tema və remanı əlaqələndirmək kimi kommunikativ funksiyaları mövcuddur. Mətnə daxili, semantik əlaqə ilə bərabər qrammatik əlaqə də mövcud olur ki, qrammatik əlaqə digər üsullarla yanaşı, köməkçi nitq hissələri vasitəsilə də yaradılır və bu tip cümlələrin özlüyündə kommunikativ təyinatı, kommunikativ məqsədi olur.

Mətnin strukturası demək olar ki, həmişə kommunikativ funksiyalı ilə əlaqədar olmur və həm də daima kommunikativ vəzifə də ciddi qrammatik formalar olmasını tələb etmir. “Yəni qrammatik formalarsız da ünsiyyət mümkündür. Kommunikativ funksiyalı əslində heç semantik eksplikasiyaya da ehtiyacı yoxdur. Beləliklə, nitqə məxsus ifadə vasitəsi olan fraza anlayışı qrammatikanın köməyi ilə qaydaları tənzim olunan vahidlərə aid edilmir” [1, s. 45].

Kommunikativ vahidlərə xas olan keyfiyyət real gerçəkliyə münasibətdən ibarətdir ki, bu keyfiyyətin aktuallaşdırılmasında köməkçi nitq

hissələri də mühüm rola malikdir və mətn mühitində onlar da kommunikativ vahidlərə çevrilə bilər. Cümlənin kommunikativ cəhətləri öyrənilərkən adətən sintaktik vahidlərdə rema və tema məsələsinə daha çox diqqət yetirilir, çünki cümlədəki yeni məlumat kommunikativliyin əsasıdır. Məs: *Söz qurtaran kimi Sofi ayağa qalxdı, dizlərinə taqət gəldi. Kərəmgil day bilmədilər ki, qardı, borandı, ya nədi. Heç bilmədilər haraya gedirlər. Elə üzlərini bir tərəfə tutub getməyə başladılar. Ta ki gedib-gedib Ərzuruma çatdılar [7, s.140]*. Bu mətnin hər bir cümləsinin teması və reması var. Altından xətt çəkilmiş köməkçi sözlərin hər biri kommunikativ təyinatlıdır və həmin mətnin son cümləsində, yəni remasında Sofi və Kərəmin getdiyi yer haqqında məlumat yekunlaşdırılır, rema-tema əvəzlənməsi mikrotemanın şərhini başa çatdırır. Bu cəhətləri nəzərdə tutaraq linqvistlər göstərir ki, hər bir mikrotemada qeyri-müəyyənlikdən müəyyənliyə doğru inkişaf olur və prosesdə köməkçi nitq hissələri də müxtəlif kommunikativ təyinat ala bilər.

Komponentlərin mətn daxili əlaqələrinin güclü ifadə vasitəsi kimi köməkçi nitq hissələri çıxış edir. Bu köməkçi elementlər işarələrin bir-birinə və kommunikasiya aktının digər üzvlərinə olan münasibətini yaradan işarəedici funksiyaya malikdirlər və onların vasitəsilə bütöv mətn arasında, mətnin komponentləri arasında qarşılıqlı əlaqə yaratmaq mümkün olur. Başqa sözlə desək, mətnlə bağlı köməkçi nitq hissələri özündən əvvəlki kontekstə işarə etmək funksiyasına malikdir və köməkçi element vasitəsilə mətnin komponentlərinin struktur birləşməsinin baş verməsi eyni zamanda mətnin koqeziya uğramasını təmin edir. Məs: *Oğlan çətinə düşmüş tacirə yaxından köməklik göstərdi və buna görə də tacir onu oğulluğa götürdü [9, s.61]*.

Bu nümunədə ikinci komponentin əvvəlində özünü göstərən “və buna görə də” mürəkkəb köməkçi birləşmənin köməyi ilə mətn sanki iki hissəyə bölünür. Mətn “səbəb-nəticə” məntiqi qanuna əsaslanaraq qurulur. Səbəb ifadə edən komponent mövcud dil qanunauyğunluqlarına əsasən köməkçi element olan “buna görə də” elementinə transformasiya edilir. İkinci komponentin tərkibindəki nəticə bildirən bu köməkçi nitq hissəsi eyni zamanda müəyyən mənada ikinci komponent üçün məntiqi çıxış nöqtəsi

olur. Qeyd etməliyik ki, bu mətnin tərkibindəki “*buna görə də*” köməkçi elementini “*bu səbəbdən də, bu səbəbə görə də*” ifadələri ilə də əvəz etmək mümkündür və bunu məntiqi quruculuğun üslubi səviyyəsinə aid etmək lazımdır. Deməli, mətndəki “və buna görə də” köməkçi vasitə kommunikasiya aktının digər üzvlərinə olan münasibətini yaradan işarəedici funksiya yerinə yetirmiş, səbəb və nəticə əlaqələrini bir-birinə bağlamışdır.

Folklor mətnlərində qoşmalı xüsusiləşmələrin də müəyyən rolu var və tamamlıqlar daha çox *başqa, savayı, özgə, qeyri, əlavə* qoşmalarının köməyi ilə xüsusiləşir. Xüsusiləşmə prosesində bu qoşmalar kommunikativ aspektdə işlənərək aktuallaşır, mətnlərdə qoşmaların qoşulduğu sözlər və birləşmələr əlavə informasiya etmə gücünə malik olur, nitqin ekspressivliyini təmin edir. Məs: *Quşların cəh-cəhi, bülbüllərin gözəl nəğmələrindən savayı, güllərin xoş ətri də Qəribin huşunu aparmışdı [7, s. 183]; – Ana, Şahvələd mənim toyumu lap yaxşılaşdırıb, mən də əhd etmişəm Qəribdən başqa heç kimə getməyəcəyəm [7, s. 190] və s.*

Birinci misalda iki informasiya verilir: 1-ci informasiya – quşların cəh-cəhi, bülbüllərin gözəl nəğmələri; 2-ci informasiya - güllərin xoş ətri. İkinci informasiya əlavə informasiyadır ki, *savayı* qoşması onu aktuallaşdırır və beləliklə, mətnə bu qoşma kommunikativ keyfiyyət qazanır.

İkinci nümunədə isə cümlənin tamamlığı [Qəribdən] *başqa* qoşmasına qoşularaq xüsusiləşməsinə baxmayaraq, kommunikativlik keyfiyyəti bir qədər zəif çalarda ifadə edilmişdir.

Məlumdur ki, folklor mətnlərində inkarlıq kommunikasını ifadə etmək üçün *-ma, -mə* şəkilçisi ilə yanaşı, *-nə, -nə [nə-nə, nə-nə də ki]* bağlayıcısından da istifadə olunur. Mətnlərdə *nə* bağlayıcısı inkarlıq funksiyasını yerinə yetirərək həm adlarla, həm də feillərlə işlənir. Məs: *Nə ətdir, nə balıq [8, s. 101]; Nə daşdır, nə divar [8, s. 91] və s.*

Burada *nə* inkarlıq bildirən bağlayıcının işlənməsi nəticəsində mətnin strukturu bir neçə müstəqil məlumatdan [informasiya] ibarətdir ki, bunların hər birinin denotativ məzmunu ayrı-ayrı fraqmentləri ifadə edir.

Məlumdur ki, müasir Azərbaycan dilində inkarlığın ifadə vasitələri bir sıra şəkilçi və sözlərlə ifadə olunur:

1) *-ma, -mə*. Məsələn: *gəlmə, dinmə, danışma, dinməmək* və s.

2) *nə* ədatının vasitəsilə. Məsələn: *Səhər-səhər bağa girdim, Nə bağ bildi, nə də bağban, Nə sülh, nə müharibə* və s.

3) inkarlıq ifadə edən *xeyir, yox, deyil* sözləri vasitəsilə. Məsələn: *Bizə lazım deyil; Yox, mən belə işlərə qarışmıram;*

4) intonasiyanın köməyi ilə. Məsələn: *İşində ol, gedərəm!* və s.

5) inkar əvəzliyi ilə. Məsələn: *Heç kəs bilmir.*

Azərbaycan dilində bədiiliyi və poetikliyi gücləndirmək məqsədilə inkarlıq vasitələrindən bu qədər geniş bir şəkildə istifadə edildiyi halda “alman dilində yalnız bir inkar vasitəsi işlənə bilir” [4, s.112].

Folklor mətnlərində kommunikativ baxımdan *nə* bağlayıcısı ilə *-ma, -mə* şəkilçisi inkar məna yaratmaq üçün feili xəbərlə cümlələrdə növbələşir, yəni bunlardan biri işləndikdə, o biri işlənmir. Məs: *Nə gecə bildilər, nə gündüz bildilər, az getdilər, çox getdilər, bir bulaq başında bir dəstə qıza rast gəldilər* [7, s. 89].

Bu sintaktik vahidin birinci tərəfindəki [“*Nə gecə bildilər, nə gündüz bildilər*”] komponentlər bərabər şəkildə qurulmuş, sinonimlik təşkil etmiş, semantik yükü bərabər şəkildə yerinə yetirmişlər. “Tema və rema leksik-qrammatik tərkibinə görə çox müxtəlif olur. Hər iki komponent bütün cümlə üzvlərindən bərabər şəkildə istifadə edə bilər. Hər bir cümlə üzvü məna yükünü öz üzərinə götürərək aktuallaşa bilər [3, s. 18].

Lakin folklor mətnlərində çox hallarda bu prinsipə əməl olunmur, poetiklik keyfiyyətini artırmaq məqsədilə və eyni zamanda, canlı danışığın qaydalarına müvafiq olaraq həm *nə* bağlayıcısından, həm də *-ma, -mə* inkarlıq şəkilçisindən istifadə olunur. Məs: *Sevdiciyin köçlə keçdi buradan, Baxmadı Əsli xan nə sağ, nə sola* [7, s.123].

Burada “baxmamaq” feilinin tərkibində işlənən *-ma* inkarlıq şəkilçisi ilə “*nə*” inkarlıq bağlayıcısı mətnin məzmununa tam şəkildə uyğunlaşdırılmışdır. Mətdə sözün tərkibində çıxış edən *-ma* morfoloji göstəricisi və *nə* inkarlıq

bağlayıcısı kommunikasiyanın yaranmasına köməklik göstərmiş dil faktlarıdır və mətnin əmələ gəlməsində ən ümumi, ən sadə və həmişə iştirakı vacib olan vasitələr sırasında köməkçi nitq hissələrinin kommunikativ potensialı da önə çəkilir.

Qeyd etmək lazımdır ki, cümlənin, mətnin strukturunda köməkçi nitq hissələri əsas etibarilə məlumatın kommunikativ tamlığına, bütövlüyünə xidmət edirlər. Mürəkkəb cümlələrin strukturunda köməkçi nitq hissələri kommunikativliyin dərinliyinə xidmət göstərir, qarşılıqlı münasibətləri formalaşdırır və qrammatik münasibətləri konkretləşdirirlər.

Folklor mətnlərində feili bağlamalara çox yaxın olan və demək olar ki, feili bağlamalarla kommunikativ vahid kimi işlənən bir sıra qrammatik formalar müşahidə edilir. “*Feili sifət+qoşma*” modelində olan bu nitq vahidlərində keçmiş və indiki zaman çalarları var və bunlar substantivləşərək adlıq, yönlük və çıxışlıq hallarında işlənərək qoşma qəbul edir. Belə hallarda feili sifət adlıq halda, qoşma ilə birlikdə tərz və ya zaman bildirir. Məs: *Ovçu Kərəm kimi qanad açarsız, Qışda Qaramandı sizin eliniz* [7, s. 113]; *Qızlar Kərəmi görən kimi tutdular yaxasından* [7, s. 135]; *Söz qurtaran kimi Sofi ayağa qalxdı, dizlərinə taqət gəldi* [7, s. 140] və s.

Folklor mətnlərində feili sifətin yönlük halda olması, *qədar, kimi* qoşmaları ilə əlaqələnməsi və daha çox zaman bildirməsi kommunikativ aspekti daha çox müşahidə olunur. Məs: *Kərəm galəna qədar, Lələ fürsətdən istifadə etdi* [7, s. 131]; *Koroğlu geyinib çıxana kimi görmüşdü ki, onun Qıratını kimsə minib* [10, s. 111] və s.

Folklor mətnlərində feili sifətin çıxışlıq halda olması, *sonra, bəri* qoşmaları ilə əlaqələnərək zaman bildirməsi halları da intensiv bir şəkildə müşahidə edilir. Məs: *Koroğlu Çənlibelə galəndən bəri birinci dəfəydi ki, bu dərayə enirdi* [10, s. 31]; *Qapı açılıb-örtüləndən sonra başa düşdü ki, galən yad adamdır* [7, s. 149] və s.

Məlumdur ki, məsdər feilin bütün şəxslə və şəxssiz formalarının əsasında durur və bu baxımdan onun idarəedicilik, öz ətrafına söz toplama, tərkib yaratma kimi kommunikativ imkanlara malikdir. Belə imkanlardan biri də *üçün, ötrü* qoşmalarının məsdər və məsdər tərkibləri ilə işlənməsidir. Folklor mətnlərində in-

tensiv şəkildə çıxış edən bu tip məsdər və məsdər tərkibləri sintaktik baxımdan məqsəd zərfliyə vəzifəsində işlənir. Məs: *Şahvələd Şahsənəmi ələ keçirmək üçün gündə bir tədbir görürdü, amma Şahsənəm Qərib deyib gecə-gündüz ağlayır, təsəlli almaq üçün hər gün onun anasının yanına gəlirdi* [7, s. 189]; *Qəribin həyatını qurtarmaqdan ötrü ona yalvarmağa başladı* [7, s. 187] və s.

Müasir Azərbaycan dilində *-ca, -cə* şəkilçisi sifətin dərəcə əlaməti, zərf düzəldən şəkilçi, qoşma, ədat və s. kimi izah edilir. Əslində isə hər hansı bir mətndə *-ca, -cə* şəkilçisinin kommunikativ keyfiyyət və xüsusiyyətini onun vurğulu və vurğusuz olması ilə fərqləndirmək mümkündür. Q.Kazımov da doğru olaraq qeyd edir: “Bu şəkilçi vurğusuz olduqda qoşma kimi çıxış edir, vurğulu olduqda əksəriyyət etibarilə sözdə adverbiallıq yaradır” [2, s. 365]. Məs: *Qərib sakitcə bir guşəyə çəkildi* [7, s. 79]; *O, ehmalca dilləndi* [7, s. 112] və s.

Folklor mətnlərinin formalaşdırılmasında və kommunikativ xüsusiyyət kəsb etməsində bağlayıcı və qoşmaların xidmətləri misilsizdir. Məs: *Valeh ərz etdi ki, hərçənd yoldan qalırım amma eybi yoxdur, mehman olaram, sənin kimi gözəlin sözünü yerə salmaq günahdı* [7, s. 367] - cümləsində *ki* tabelilik, *amma* tabesizlik bağlayıcılarından istifadə edilmişdir. *Ki* bağlayıcısı tamamlıq budaq cümləsini baş cümləyə bağlamış, *amma* bağlayıcısı budaq cümlə şəklində olan qarşılaşdırma əlaqəli tabesiz mürəkkəb cümlənin komponentlərini əlaqələndirmiş, *kimi*

qoşmasının iştirakı ilə *sənin kimi gözəlin* predikativ birləşməsi yaranmışdır. Mətn daxilində bağlayıcı və qoşmaların intensiv əlaqə vasitəsi kimi çox zəngin imkanları var.

Müxtəlif quruluşa malik olan ədatlar folklor mətnlərinin strukturuna sadəcə olaraq zahiri bədi bəzəkə naminə yox, sənət dili üçün doğma olan üslubi zərurətə, kommunikativliyə uyğun işlədilir, bütün hallarda onlar poetik dilin təbiətindən doğur, mətnin struktur semantikasını nizamlı bir şəkllə salır. Məs: *Əzizim bir də görüm, Səni mən bir də görüm, Görmüşəm doymamışam, Açı üzün bir də görüm* [9, s. 160]; *Əzizim mən də yetim, Asta get mən də yetim, Hamı arzuya çatdı, Gün olsun mən də yetim* [9, s.161].

Bayatı mətnlərinin strukturunda *bir də* mürəkkəb və *də* sadə ədatı semantik mahiyyət kəsb etməklə bayatılardakı semantik tamamlanma dərəcəsinin çoxluğunu şərtləndirir.

Beləliklə, folklor mətnlərində kommunikasiya köməkçi nitq hissələrinin ən vacib vəzifələrindən biridir, qrammatik üzvlənmə zəminində meydana gəlir, istər mikro, istərsə də makromətnlərdə semantik əlaqə yaratma funksiyasını yerinə yetirir. Folklor mətnləri də əsas nitq hissələri ilə köməkçi nitq hissələrinin məntiqi məcmusudur və öz aralarında bir-birinə uyğun gəlməyən və məntiqi baxımdan bir-birini tamamlayan bu sintaktik vahidləri fərqləndirmək zərurəti meydana çıxarkən onların kommunikativlik funksiyası mütləq nəzərə alınmalıdır.

Ədəbiyyat / References

1. Ağayeva F. Azərbaycan dilinin intonasiyası. – Bakı: APİ-nin nəşri, 1978, 92 s.
2. Azərbaycan dilinin qrammatikası. – Bakı: Azərb. EA nəşriyyatı, 1960, 336 s.
3. Abdullayev Ə.Z., Seyidov Y.M., Həsənov A.Q. Müasir Azərbaycan dili. Sintaksis, IV hissə, Ali məktəblər üçün dərslik. – Bakı: Maarif, 1972, 475 s.
4. Adilov M., Verdiyeva Z., Ağayeva F. İzahlı dilçilik terminləri. – Bakı: 1989, 358 s.
5. Azərbaycan folkloru antologiyası. II kitab. – Bakı: Azərb. EA-nın nəşriyyatı, 1968, 259 s.
6. Atalar sözləri və məsəllər. – Bakı: Azərnəşr, 1972, 151 s.
7. Azərbaycan məhəbbət dastanları. Tərtib edənlər: M. Təhmasib, T. Fərzəliyev, İ. Abbasov, N. Seyidov. – Bakı: Elm, 1978, 504 s.
8. Atalar sözü, ağılın gözü. Azərbaycan Dövlət nəşriyyatı. – Bakı: 1976, 120 s.
9. Güney Azərbaycan folkloru. II kitab. – Bakı: Elm və təhsil, 2014, 340 s.
10. “Koroğlu” dastanı. Tərtib edəni: M.H.Təhmasib. – Bakı: Azərb. EA nəşriyyatı. 1969, 136 s.
11. Kazımov Q.Ş. Azərbaycan dilinin qrammatikası. – Bakı: Elm və təhsil, 2017, 890 s.

**Коммуникативные аспекты служебных частей речи в фольклорных текстах
(По материалам Нахчывана)**

Зульфия Исмаил

Нахчыванский филиал НАНА

Доктор философии по филологии, доцент

Резюме. В статье исследуются коммуникативные аспекты служебных частей речи в фольклорных текстах. Таким образом, коммуникация в фольклорных текстах является одной из важнейших задач служебных частей речи, она происходит на основе грамматического членения и выполняет функцию создания смысловых связей как в микро-, так и в макротекстах. Фольклорные тексты также представляют собой логическую совокупность главных и вспомогательных частей речи, и когда возникает необходимость различать эти несовместимые друг с другом и логически дополняющие друг друга синтаксические единицы, необходимо учитывать их коммуникативную функцию.

Ключевые слова: Азербайджанский язык, Нахчыван, служебные части речи, фольклор, коммуникативный.